זרע קישואין שנים זרע דילועין שנים זרע פול המצרי שנים (א) [א]חגב חי טהור כל שהוא מת כגרוגרת צפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא שמצניעין אותה לרפואה ר' יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא שמצניעין אותו לקטן לשחוק בו: **גמ'** ורמינהי [ב]זבל וחול הדק כדי לזבל קלח של כרוב דברי ר"ע וחכמים אומרים כדי לזבל כרישא [ג]אמר רב פפא הא דזריע הא דלא זריע לפי שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה: זרע קישואין: ת"ר [ד]המוציא גרעינין אם לנטיעה שתים אם לאכילה כמלא פי חזיר וכמה מלא פי חזיר אחת אם להסיק כדי לבשל ביצה קלה אם לחשבון שתים אחרים אומרים חמש ת"ר [ה]המוציא שני נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה חייב שמצניעין אותן לנישבין מקשה של חזיר אחת צורי דקל שתים תורי דקל אחת: ציפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא: מאי ציפורת כרמים אמר רב פליא ביארי אמר אביי ומשתכח בדיקלא דחד נבארא ועבדי לה לחוכמא אכיל ליה לפלגא דימיני' ופלגא דשמאליה רמי לה בגובתא דנחשא וחתים לה בשיתין גושפנקי ותלי לה באיברא דשמאלא וסימניך [1]לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו וחכים כמה דבעי וגמר כמה דבעי ואכיל ליה לאידך פלגא דאי לא מיעקר תלמודו: ר' יהודה אומר אף המוציא כו': ותנא קמא סבר לא מאי טעמא דילמא אכיל ליה [ו]אי הכי טהור נמי דהא רב כהנא הוה קאים קמיה דרב והוה קמעבר שושיבא אפומיה אמר ליה שקליה דלא לימרו מיכל קאכיל ליה וקעבר משום [2]בל תשקצו את נפשותיכם אלא דילמא מיית ואכיל ליה ורבי יהודה אי מיית קטן מיספד ספיד ליה:

הדרן עלך אמר רבי עקיבא

המצניע [ז]לזרע ולדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב בכל שהוא וכל אדם אין חייב עליו אלא כשיעורו חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו: **גמ'** למה ליה למיתני המצניע ליתני המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב בכל שהוא אמר אביי הכא במאי עסקינן [ח]כגון שהצניעו ושכח למה הצניעו והשתא קא מפיק ליה סתמא

מהו

זרע קישואין. חשוב הוא וחייב בשני גרגרין: **המוציא חגב חי** (ב) **כל שהוא.** שמצניעין אותו לקטן לשחק בו כדמפרש רבי יהודה בסיפא דמתני': **מת.** הרי הוא כשאר אוכלין וחייב בכגרוגרת: **ציפורת כרמים.** לקמיה מפרש מאי היא ומאי רפואתו: **שמצניעים אותו לקטן כו'.** ות"ק מהאי טעמא נמי מחייב ליה בחגב טהור ומיהו אטמא פליג דלא מצנעי ליה לשחק דילמא אכיל ליה כדלקמן: **גמ' כדי לזבל.** אלמא זרע הנא מגרעין אחד חשיב: **הא דזריע.** מאחר שכן זרועין חשיב כל אחד ואחד ואדם טורח לזבל אחד מהם אבל דלא זריע אין אדם טורח לזרוע גרגיר אחד: **המוציא גרעינין.** גרעיני תמרה: **ביצה קלה.** כגרוגרת מבילה שהיא קלה לבשל וחו של תרנגולת ד): **לחשבון.** כמו שנותנים לסימן עדות (ג) לכל דינר פשוט: **אחרים אומרים ה'.** דעד ד' כללות חשיב איניש ולא מינשי ואין צריך לתת סימן אבל חמש מינשי ומותיב סימנא לכולהו: **לנישבין.** לצוד עופות ובלע"ז לצ"ש: **מקשה של חזיר.** נימין קשין שבשדרה של חזיר: **אחת.** דחזיא לאושכפי לתת בראש המשיחה של תפירה: **צורי דקלים.** נצרים קלופים לעשות סלים: **שתים.** לשתי בתי נירין: **תורי דקל.** דקין מצורי והן מן הסיב הגדל סביבותיו *ולא ידעתי למאי ה)חזי: **פיילי ביירי.** כך שמו: **ומשתכח בדיקלא דחד נבארא.** בדקל בחור שלא נכרך עדיין אלא בסיב א' שגדל סביבותיו וכורכו: **לחוכמא.** לפתוח ו) הלב: **גובתא.** קנה: **שיתין.** לאו דוקא אלא מכסהו כסויין הרבה כגון זפת וטעוה על גבה ואדמה: **גושפנקי.** חותמות: **ותלי ליה באיברא דשמאלא.** בזרוע השמאלי: **וסימן לב כסיל.** כגון זה שצריך לפקח לב לשמאלו: **ואכיל לאידך פלגא.** כמר לאחכים: **ואי לא.** אכיל ליה אלא שדי ליה: **מיעקר תלמודו.** וחכמתו שלמד על ידו נעקר ממנו: **ות"ק סבר.** חגב טמא לא מצנעי ליה לקטן לשחק: **דילמא אכיל.** ואפי' למאן דאמר קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין עליו להפרישו ז) מודה הוא דלא יהבינן ליה בידים דתניא (יבמות דף קיד.) לא תאכלום ח) לא תאכילום להזהיר גדולים על הקטנים: **אי הכי טהור.** חי נמי דילמא אכיל ליה ואי משום דאין בו איסור אבר מן החי דחגב אין טעון שחיטה אית ביה מיהא ט)משום בל תשקצו במסכת מכות (דף טז:) **כדרב כהנא כו':** **שושיבא.** מין חגב טהור: **אלא.** לאו משום דחיים דילמא אכיל ליה חי אלא דילמא מיית ואכיל ליה וקאכיל טמא אבל טהור ש"ד: **מיספד ספיד ליה.** תינוק ולאו אורחיה למיכליה:

הדרן עלך א"ר עקיבא

המצניע. בכל שהוא. דהא אחשביה: **אלא כשיעורו.** בכל אחד שיעור המפורש לו כזרעונין חמשה זרע קישואין או דילועין או פול המצרי שנים ובשאר דברים כגון יין או אוכלין או גמי כשיעור המפורש בכלל גדול ובהמוציא: **חזר והכניסו.** זה שהצניע פחות מכשיעור והוציאו אם חזר ונמלך שלא לזורעו והכניסו: (ג) **אינו חייב.** בהכנסה זו אלא אם כן יש בו שיעור שלם דכיון דנמלך עליו שלא לזורעו ביטל מחשבתו והרי הוא ככל אדם: **גמ' ליתני המוציא זרע בכל שהוא חייב.** ואף על גב דלא אצנעיה מעיקרא להכי דהא דבעינן שיעורא היינו טעמא כדאמרן שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה הלכך מוציא סתם פטור עד שיהא בו שיעור אבל זה שהוציא נימא אחת לזריעה בהדיא גלי דעתיה דטרח ואחשביה: **אמר אביי.** ודאי מוציא לזריעה חייב ואף על גב דלא אצנעיה מעיקרא ומתניתין דבעי מצניע במוציא סתם קאמר כגון לטלטלו מבית לבית דאינו חייב אלא משום דאחשביה בהצנעתו. ואם תאמר כבר שנו בכלל גדול (לעיל עה:) (ה) כל שאינו כשר להצניע אינו חייב אלא מצניע הא מצניע חייב הכא במאי עסקינן דאיצטריך למתנייה כגון שהצניעו האי מצניע לזרע או לדוגמא ושכח למה מצניעו והשתא מפיק ליה סתמא לטלטלו מבית לבית:

אם לנטיעה שתים. פי' אותם שהם ראויים לנטיעה אי נמי כלומר במקום שרגילין לנוטען והוי סתמא לנטוע דאי במוציא ממש לנטיעה הא אמר בריש פ' המצניע (לקמן צא.) מחייב היה ר' מאיר במוציא חטה א' לזריעה: **שמצניעין** אותו לחזיר. פירוש שראוי ליתן לעובד כוכבים או למכור לו אבל ישראל אסור לגדל חזיר: **דלא** לימרו מיכל קא אכיל ליה ועבר משום בל תשקצו. אומר רשב"א דמשמע מכאן דחגב טהור אין טעון שחיטה מדלא קאמר דלא לימרו דקאכיל ליה בלא שחיטה ועוד דת"ק קאמר בסמוך בחגב חי טמא דילמא מיית ואכיל ליה ובטהור לא חייש והיינו משום דמותר בלא שחיטה ובתוספתא דמסכת תרומות ו) תניא אוכל אדם חגבים בין חיין בין שחוטין ואע"ג דאסור לאכול חי משום בל תשקצו מ"מ מותר לחתוך ממנו אבר ולאוכלו על ידי רחיצה ואין בו משום אבר מן החי ורש"י הביאו באלו טרפות (חולין דף סו.) מה"ג דמפיק חגבים אין טעונין שחיטה מדכתיב ואת כל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים ואת כל נפש השורצת אלו חגבים מדכתיב חגבים אחר דגים משמע דאין טעונין שחיטה כדגים ואפילו עוף הוה פטרינן ליה בלא כלום אי לאו דהוקש לבהמה כדאמר בהשוחט (שם כז:) ז): **ועובר** משום בל תשקצו. משמע דשושיבא שרי ואומר ר"ת דבפ"ב דמס' ע"ז (דף לז.) גבי איל קמצא דמפרש רב פפא דהיינו שושיבא ורב חייא בר אשי אמר משמיה דעולא סוסבל וקאמר התם דכראשו ארוך היינו שושיבא כ"ע לא פליגי דאסור ל"ג דאסור אלא גרס כ"ע לא פליגי דשרי דהכא משמע דשושיבא שרי ולית ביה אלא משום בל תשקצו וסתם מתניתין דפרק אלו טריפות (חולין דף סה:) שרי ראשו ארוך לכך נראה לר"ת דגרס כ"ע לא פליגי דשרי י):

הדרן עלך א"ר עקיבא

המצניע וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו. תימה לר"י דאמאי איצטריך למיתני ליה הא תנא ליה חדא זימנא בפרק כלל גדול (לעיל דף עה:) ו) ושאינו כשר להצניע אינו חייב אלא המצניע ח):

מתקיף

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה יח:
מא ב שם הלכה ז:
מב ג שם הלכה יג:
א ד ה מיי' שם הלכה כ כא:

◆

תורה אור השלם

1 לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו: קהלת י ב
2 אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בם: ויקרא יא מג

◆

מוסף רש"י

כדי לזבל קלח של כרוב. דקלא אחד חשוב (לעיל עט.). **כרישא.** קפלוט (לעיל עט.) וסיפורים זוער משל כרוב (שם).
הדרן עלך אמר ר' עקיבא

◆

רב נסים גאון

זרע פול המצרי שנים. פול המצרי הוא אללוביה בלשון ישמעאל. והן דומות פולים קטנים ביותר ובאמצעיתן שחור. תמצא דבר זה מפירש בתלמוד ירושלמי כלאים פ"ח: כלאים פול המצרי כד דהוא רטיב אינון צוחין ליה לובי. כד דהוא נגיב אינון צוחין ליה פול המצרי. דהא רב כהנא הוה קאי קמיה דרב והוה קא מעבר שושיבא אפומיה. שושיבא הוא ממיני ארבה. וביאור דבר זה במסכת ע"ז בפרק אין מעמידין ודף לז) מאי איל קמצא. רב פפא אמר שושיבא.
סליק פרק אמר רבי עקיבא

◆

רבינו חננאל

וכי תנן זרע קישואין שנים זרע דלועין שנים וזרע פול המצרי שנים. רמינן עלה למה לי שנים במעה אחת ליחייב, דהא לענין זבל וחול הדק כדי לזבל כרישה אחת. [אמר] רב פפא כד זריע מזבל אפילו בחיטה אחת, לפיכך חייב על זבל שיש בו שיעור לזבל אחת. אבל לזרוע בתחילה. אין אדם טורח להוציא נימה אחת לזריעה. צורי דקל ותורי דקל. כו שמענו צורי דקל. הוצין שחולקין אותן לשנים ושלשה וארבעה, וקולעין אותן, או שמלפפין אותן ועושין אותן כמין חבל. תורי דקל. קליפי תריות. והיינו לוריתא דהוה הים רב הונא בר. ויש שפירשוהו נבארא שהוא ליף בלשון ישמעאל. ולא דכי, כי נבארא סיב נקרא. צפורת כרמים. ממיני חגבים. ורבנן סברי חגב חי כל שהוא, מפני שמצניעין אותו לקטן לשחק בו, כדכתיב התשחק בו כצפור ותקשרנו לנערותיך, אבל חגב מת כאוכלין דמי ושיעורו כגרוגרת, ודווקא טהור. ור' יהודה סבר אף טמא חי כל שהוא. ואמרינן תנא קמא מאי טעמא לא אמר חגב חי טמא כל שהוא. אמר לך תנא קמא לא רגילי אינשי להצניע חגב טמא לקטן לשחק בו דלמא אתי למיכליה. ואקשינן חגב חי טהור נמי לא ליהבו ליה לקטן דלמא אתי למכליה כשהוא חי. ואית ביה משום בל תשקצו, דהא רב קאמר ליה לרב כהנא לא תעבר שושיבא אפומך. דלא ליכרו קא אכיל ליה וקא עבר משום בל תשקצו. ושושיבא הוא איל קמצא, וכבר הצידו על איל קמצא דהוא דכן. אמרי לך רבנן לא רגיל סתם קטן למיכל דבר חי, והאי דלא יהבי ליה לקטן חגב חי טמא לשחק בו, לאו דלמא

רבינו חננאל (המשך)

אכיל ליה כשהוא חי. אלא דילמא מאית ואכיל ליה. ור' יהודה סבר סתם קטן כשהוא משחק בחגב חי או מאית בין טהור הוא בין טמא הוא קשי ליה ומיספד ספיד ליה, אבל מיכל לא אכיל ליה.
הדרן עלך אמר ר' עקיבא
פרק עשירי
המצניע. כבר מפורש (בפירקא קמא) [ובפרק כלל גדול] כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו, אם הוציאו בשבת אין חייב עליו אלא המצניעו. והשתא אתא ופריש המצניע כלום בחול שאינו כשיעור הוצאה, (והצניען הוא) לזרע או לדוגמא או לרפואה, והוציאו בשבת, חייב עליו בכל שהוא (נ"א: כל שהוא). ואלמלא שהצניעו לא היה חייב עליו. ואחרים שלא הצניעוהו אין חייבים עליו אלא בשיעורו. למה לי למיתנא המצניע לזרע ליתני המוציא לזרע. פי' הכי קאמר. אמאי לא תנן המוציא לזרע או לדוגמא או לרפואה מה שהצניעו לכך, חייב עליו כל שהוא, ומ"ט אדכרה למחשבה בהצנעה ולא אדכרה בהוצאה. ואהדרינן אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שהצניעו ושכחו למה הצניעו, וקא מפיק ליה בסתמא. פי' אגמרינן דלא (עכסח) [אכסח] לן מאי קא מכוין בשעת הוצאה. בין קא מכוין להוציאו לאותו דבר שהצניעו לו, ובין אפקיה בסתמא, כיון דמעיקרא הצניעו לאחד מג' דברים הללו או כיוצא בהן, אע"פ ששכח למה הצניעו והוציאו בסתם חייב.

מסורת הש"ס

א) לעיל עט. פ:, ב) [לעיל עט.], ג) [תוספתא פי"ט], ד) [לעיל פ:], ה) [וערוך ערך תר כתב דחזר לחמור פי' דלעת ע"ש], ו) כפ"א: לפקח, ז) [לקמן קמא.], ח) [ויקרא יא], ט) משום בל תשקצו דמתים היא וכל דבר מיאוס אית בי' משום בל תשקצו כדאיתא במס' מכות וכו' כצ"ל, י) [פי"ט], כ) [וע"ע תוס' ע"ז לז. ד"ה לעולם ותוס' חולין סו. ד"ה כמאן], ל) [בחולין סה: כתוב וכן אלא בספר ישן ובע"א לז: ד"ה כראשו כתוב וכו' וז נמצאת בפי' ר"ח], מ) ועתו"ט מ"שב תמו' א.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' פול המצרי שנים המוציא חגב: (ב) רש"י ד"ה המוציא חגב חי טהור כל שהוא: (ג) ד"ה לחשבון וכו' לסימן לכל כצ"ל ותיבת עדות נמחק:
פרק י (ד) רש"י ד"ה חזר והכניסו וד"ה אינו חייב הד"א: (ה) ד"ה אמר אביי וכו' בכלל גדול וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו אינו חייב כצ"ל והד"א עם ד"ה מהו דתימא וד"ה בגלה וד"ה קמ"ל דכל: (ו) תוס' ד"ה המצניע וכו' בפ' כלל גדול וכל שאין כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו אינו חייב:

◆

גליון הש"ס

גמ' אי הכי טהור נמי. עי' תשובה למלך פרק י"ז הלכה כו מהל' מ"א: רש"י ד"ה תורי כו' ולא ידעתי כו'. עי' ברכות דף כה ע"ב ברש"י ד"ה מאן שמעת ליה:

◆

לעזי רש"י

ליצ"ש [לצי"ש]. חוט שבתוכו עובר חוט מן השתי.

א) נראה דצ"ל דהרי חגב רב הונא ליה וכיון דכתב לעשות הפים דמגילה (מו ע"ב) ד"ה הוה אמר דיתא כו' ע"ש ועי' בערוך ערך חר התשיעי ובכן למתקן ולכוין את דברי רבינו ז"ל.